

Latgales kongress rakstnieka VI. Lōča-Vaideāna romānā „Myuža dīnas”

1939

[..]

„Tēt, atnešu jaunu avīzi.”

„[Dryvu?](#)”

„Nā, nav vys [Dryva.](#)”

„Kas tad?”

„Redzi, [Latgolas Pagaidu Zemes padūmes ziņojums.](#)”

„Te laikam byus apraksteits par tū Rēzeknes kongresu, par kū te ļaudis runōja.

„Kas tī taidis par kongresa?” ustobā tīdama lļža īsajautoj, izdzērduse kongresa vōrdu.

„Zini, te aprilī runōja par vīnošonūs, breiveibu, par tū... nu kongress par tū bejis, vēļ pagōjušu svātdīn stōsteja bazneicā. Tī par taidu pagaidu padūmi...” stōsta Ontōns.

„Ak tai? Vai zini kū, dāls, vajag sasaukt vysu solu, lai dzērd visi. Te laikam runōs seņču piļskolnu bolss,” jei kluseņom soka.

„Tu, meit, aizskrīn, pasoki vacajam tāvam, lai tyuleņ atnōk. A jyus, Jezup ar Ladzi, pasokit Alpona un vacō Jōneiša saimem, lai tyuleņ ari nōk.”

„Tagad jau taidis breivōks laiks. Nav nivīnam taida steidzeiga dorba, lai jau pasaklausa visi, kū te roksta.”

Na par ilgu Kolna solas cylvāki uztraukumā īsasteidz Ontōna sātas pogolmā, dūmōdami, ka te nūtykuse kaida nalaimē.

„Ontōn, kas ir?” kai pādejais steidzās ar sovu jautōjuma vacais Jōneits.

„Klausatēs, tyuleņ Pītereits laseis un zynōsīt visi,” lļža vēstēj.

„Tai saceit, nu lelōs lopas laseis,” tyvōk paskaidroj Karuse.

„Nu sōc,” Ontons soka dālam.

Pītera sejā īsazūg sōrtums, jys īvalk pusdziļu elpu un īsoc skali laseit raksteitū, nasasteigdams, palānom, un skaidrūs vōrdūs: „[Latgolas Pagaidu Zemes padūmes ziņojums Nr. 1. 15. majā 1917. g.](#) Latgolas latvīšu kongress Rēzeknē 26. un 27. aprilī 1917. godā.

Tautīši – brōli! Ilgus godus mes nesem uz sovīm placim cyttautīšu važas. Symtus godu vacō vaļdeiba pōrvaļdeja myusus pēc sovas grybas. Jei aizlīdze

mums taiseit bazneicas, atvērt sovas skūlas, mōceit latvīšu volūdu, naatļōve drukōt nikaidu grōmotu, pat lyugšonas grōmotu (atļaušona drukōt grōmotas beja dūta tikai [1904. godā](#)). Latvīšus – katōļus sovā zemē napījeme nikaidā dīnastā. Tagad paspeida breiveibas laiks. Mes, latvīši, kurus tai ilgī apspīde par myusu ticeibu un volūdu, tagad varam breivi īkōrtōt sovu dzeivi. Mums vajag izlītōt šū breidi. Mums navajag aizmērst par sovom vajadzeibom.

Kad tikai paspeida breiveibas sauleite, latvīšu darbinīki [Pīterpilī 14. martā š. g.](#) sasapuļcēja, lai pōrsprīstu sovas tautyskas dareišonas sakarā ar jaunim breiveibas laikim. Sagōja 66 cylvāki. Ar lelu bolsu vairōkumu (43 pret 23) sapuļce atzyna, ka atnōce tī laiki, kad latvīši poši var sevi vaļdeit, dabōt sovu pašvaldeibu un ka tys vvslobōk ir sasnādzams kūpeigim spākim ar tīm latvīšim, kuri dzeivoj Kurzemē un Vidzemē, ar Baltijas latvīšim. Beja atzeits, ka storp mums un jim ir starpeiba tikai ticeibā un volūdas izrunā; kai jī, tai ari mes sovu ticeibu, sovu volūdu varātu paturēt, un tys nimaz myus navar škērt nu kūpeiga tautas dorba.

Sapuļce nūdybynōja Latgalīšu organizācijas komisiju. Jymā īnōce vītejī bazneickungi – latvīši, gondreiz vysa intelligence, latgalīšu strōdnīku, karaveiru un jaunōtnes pīkšstōvi. Jei ari stōjos pi sapuļces sprīdumu īvesšonas dzeivē. Jei beja pōrlīcynota, ka myusu tauta tik tūlaik paliks stypra un bogōta, kad visi latvīši, kai tī, kas dzeivoj Kurzemē un Vidzemē, tai ari tī, kas dzeivoj Vītebskas gubernā, vai Latgolā, atzeis sevi par eistim brōlim un sōks kūpā strōdēt.

Organizācijas komisija saaicynōja [Rēzeknē 6. un 7. apr.](#) vitējūs darbinīkus, bazneickungus pasauleigūs, nu visim trejim myusu aprīnkim. Vīnbaļseigi jī pīkryta Pīterpilš latvīšu sapuļces un Organizācijas komisijas dūmom. Dēļ vysu tautyskūs vaicōjumu pōrsprīsšonas Rēzeknes sapuļce nūsprīde saaicynōt Rēzeknē 26. un 27. aprilī kongresu vai lelu pylīnvarnīku sapuļci. Šī sprīdumi tyka nūdrukōti un izsyuteiti pa visim pogostim, draudzem un bīdreibom.”

„Vai atmini,” Aļpom pōrtrauc, „vysus tūs sprīdumus, ku bazneickungs nūlaseja?” jys pasagrīzis pret Augustu Martinu, jautoj un skaidroj.

„Ā, tūlaik, kad jys izgōjis pi bazneicas durovom skaiteja... ņyu zynu.” Augusts Martins pīmīdz aci un kavejās atmiņōs.

„Nu, skaiti tōļōk!”

„Visi pogosti, draudzes un bīdreibas paklauseja Organizācijas komisijas bolsam un syuteja sovus pylīnvarnīkus uz kongresu.”

„Pagaid, Pīter,” Pītera laseišonu pōrtrauc Augusts Martins. „Ņyu es saprūtu, ap kū līta grūzōs. Te byus par tū Rēzeknes kongresu, kurs beja

laikam 26. vai 27. aprīlī. Zinit, īpriekš tō Dricānūs beja skotka, un uz kongresu izlasejom nu myusejim [Kindzuli](#). Es vēļ klīdžu. ka Laizānu vajag īvēlēt kai ūtrū, tikai jō tur nabeja. A jo byutu bejis byutu izlaseits Laizāns ari.”

„Tai saceit, to tūlaik tei skotka par tū i beja. Ā, ņyu zynu es ari.”

„Nu los vēļ,” Augusts Martins ir laimeigs.

„Sabrauce pylInvarnīki nu vysu treju myusu apriņku – Rēzeknes, Ludzas un Daugovpiļs – pogostim, draudzem, bīdreibom, priekšstōvi nu strōdnīkim, latvīšu streļnīku bataljonim, priekšstōvi nu Pīterpiļs, Moskovas, Šlissenburgas¹, Smolenska, Lugas un Pleskovas. Vīsu storpā beja: Vaļsts Dūmes lūceklis [J. Zālīts](#), Vidzemes Zemes Padūmes priekšstōvs [Meierovics](#) un Rēzeknes karaveiru un piļsōņu deputatu Padūmes Izpyldu komitejas priekšstōvs [Kacenenbogens](#).

Šei vēsturiskō tautas dīna pyrms kongresa īsasōkšonas tyka atzeimeta ar grandiozu tautysku manifestaciju – gōjīni pa Rēzeknes īlom ar karūgim, muzyku un tautyskū breiveibas dzīšmu dzīdōšonu. Bazneica beja nūklauseita Dīva kolpōšona. Par manifestaciju beja izsludynōts agrōk apleicejim latvīšim. Sanōce leidz 30 tyukstūšim cylvāku. Manifestacija īsasōce ļūti jauki; orķestris, latvīši karaveiri un latgalīšu sekcijas pi latvīšu bataljonim ar sovim oficerim — latvīšim priekšgolā, Rēzeknes tērdznīceibas skūlas un Rēzeknes gimnazijas audzēkni, tad kongresa delegati un tyukstūši cylvāku ar sorkonim un sorkonbolti-sorkonim karūgim. Uz tim beja raksteits: Lai dzeivoj tautas breiveiba. Latgalīši vysod katōli un t. t. Visi nūstastōja uz Daugovpiļs šosejas, sōcūt nu tērdznīceibas skūlas, un tad ar muzyku un dzīdōšonu gōja uz bazneicu. Daži nu karūgim beja uzglobōti vēļ nu 1905. goda (Borkovas draudze). Pēc dīvkolpōjuma bazneica tyka nūdzīdōts Latvijas lyugums Dīvam: „Dīvs, svētej Latviju!”

„Itō lyuguma, laikam, nazym nivīns,” lļža īsamīņ.

„Es zyny,” Pīters atsasauc.

„Nūskaiti, mes grybam dzērdēt,” lļža pīnōk tyvōk.

Pīters soka:

„Dīvs, svētej Latviju!

Myusu dōrgū tēviju.

Svētej vēļ Latviju”

Ak, svētej vēļ tū.

Kur latv’u dāli dzīd,

Kur latv’u meitas zīd,

Laid mums tur laimē byut

Myu’s Latvijā.”

„Bet kas, dēleņ, tevi īmōcēja?”

„Myusus īmōcēja myusu skūlōtōjs. Reizi jys myysim aizdeve garu krīvysku dzīsmi. Mes, latvīši, nivīns namōcējom tū. Jys myusus pameta pēc stuņdem. Kad citi skūlōtōji un krīvu skūlāni aizgōja prūjom, jys igōja klasē. Jys myusim pasaceja krīvu grōmotas likt sūmōs, atnese „Školas Dōrzu” un myusim sōka latviski laseit un myusus taipat latviski mōceit.² Jys myusim daudzi stōsteja par myusu zemi, par myusu piļskolnu nūslapumim un tad myusus īmocīja ari dzīdot šū myusu tautas lyugšonu. Mes jū vysod dzīdōjom pīsacāluši kōjōs. Jys myusim stingri pīsaceja, lai mes tū naizstostām citim skūlōtōjim. Un tai kotru reizi, kad tik myusim aizdeve nu golvas īsamocēit garu krīvu dzīsmi, tai mes visi zynōjom, ka myusim pēc stuņdem byus myusu mēles stuņdes, ka mes īsim rūtaļōs, runāsim tai, kai mes tagad runojam, un dzīdōsim myusu tautas dzīsmes. Jys myusim daudz stōsteja par myusu seenču spāka veirim. Jys beja myusim lobi.”

„To tys jyusus i mōceja, kurs aizcalts prūjom.”

„Tys. Tūlaik mes jau zynōjom, ka jys brauks prūjom. Jys reizi myusim pasaceja, ka brauks prūjom un tyulen aigrīze pi tafeles un soka raksteit. Tymā pat dīnā otkon aizdeve garu krīvu dzīsmi.

Un ūtrajā dīnā pēc stuņdem bejom leidz tymsam. Jys myusim daudz stōsteja. Pēc tam mes gōjom rūtaļōs. Tad jys myusus nūstōdeja ryndā, un mes nūdzīdōjam tautas lyugšonu; tad pasaceja, ka reitu jō vairs te nabyušūt, un jō acis pamirdzēja osoras. Mes sōkom raudot. Jys myusim kotram deve rūku, kotru nūbučōja, tad vēļ saceja, lai mes naaizmērstut, ka asam latvīši. Atgōdynōja draudzeigi dzeivōt, mīļot sovu tāvu zemi un naīt svešumā. Tad vēļ visi mes nūdzīdōjom tautas lyugšonu un raudōdami gōjom uz sātu. Jys izgōjis ōra vēļ ilgi, ilgi nūsavēre pēc myusim.”

Pītera rūka pīslēidēja pi acim un nūslauceja osoras.

Bet Kolna solas cylvāku lyupas nateice nivīna vōrda. Jī visi kai sasoluši sovōs dūmōs sēdēja ar myrdzušū volgumu ocu koktūs.

„Tad ar muzyku,” Pīters smogi nūsapysdams turpynoj laseit, „un tautysku dzīšmu dzīdōšonu manifestanti devēs pa Rēzeknes īlom: Sadovaju un Pīterpiļs-Varšavas šoseju uz tērdznīceibas skūlu. Tur manifestācijas vedēji pasateice publikai pat pīsadaleišonu manifestacijā un lyudze kongresa daleibnīkus sanōkt pulkst. 1^½ pēc pušd. kino teatra ”Dianas” mōjōs uz sēdi.”

Nūteiktā laikā kongress tyka atklōts. Klōt beja 232 delegati un 118 vīsu, kūpā 350 cylvāku.

Par kongresa pīkšnīku tyka īvālāts visim latvīšim labi pazeistamais tautas darbinīks, Krīvijas pyrmōs Vaļsts Dūmas lūcekļis bk. [Fr. Trasuns](#). Uz

sapuļces vadeitāja priekšlykumu beja nūsprīsts nūsyuteit apsveikuma telegramas Pagaidu Vaļdeibai un karaveiru, strōdnīku organizaciju īstōžu un citim priekšstōvim. Nu Rēzeknes Izpyldu Komitejas kongresu sveicynōja [Kacenenbogens](#), pūļu vōrdā – brōli Manteifeli³ un žaidu vōrdā Dr. [Grodzinskis](#). Visi nūvēlēja kongresam panōkumus dorbā. Nu myusu tautišim-baltišim kongresu sveicynōja Krīvijas Dūmas lūceklis [J. Zālīts](#) un [Meirovics](#) kai Vidzemes Zemes Padūmes priekšstōvis. Kongresam beja pīsyuteits daudzi apsveikuma telegramu nu īstōdem un laikrokstīm.

Pēc tam Latgalīšu organizācijas komisijas sekretare [V. Seil](#) eisumā paziņōja par kongresa saaicynōšonu un jō mērkim. Latvīšu streļnīku pulku priekšstōvs podporučiks [J. Rubuļs](#) atstōsteja, kas beja sprīsts latvīšu — karaveiru storpā.

Pīters ilgi laseja ziņas par 1917. goda vēsturiskū Rēzeknes kongresu, kurs nūlēme Latgolu apvīnōt ar Vidzemi un Kurzemi.

Un Kolna solas cylvāki nūaslēpe Ontōna jaunōs sātas vītas kūku āna nu maja saules sveļmes, lai apsprīst un pōrrunāt tū, kū te dzērdējuši.

Jau maja dīna steidzās uz beigom, un saules sorkonō rypa gulstās uz apvōrkšņa, kad Kolna solas ļaudis izīt nu Ontōna pogolma pretīm jaunōs dīnas reitam...

[..]

[Lōcis-Vaideāns](#), VI. *Myža dīnas, Pyrmo daļa „Broļi”*. Nodaļa „Dīvs, svētej Latviju”. Viļaka: [J. Cybuļska](#) izdavums, 1939. 183.–198. lpp.

¹ Domāta Šlīselburga – pilsēta Petrogradas tuvumā, kurā kopš 20. gs. sākuma darbojas liela kuģu būves un remonta rūpnīca.

² „Školas dōrzs” bija [Fr. Trasuna](#) sastādīta literatūras hrestomātija – lasāmā grāmatā (1909), kurā bija kā latgaliešu, tā lejaslatviešu rakstu paraugi, arī R. Blaumaņa, A. Niedras, brāļu Kaudzīšu, A. Deglava, A. Brigaderes, [J. Poruka](#), [Raina](#), [Aspazijas](#), Ausekļa, V. Plūdoņa u.c. prozas un dzejas paraugi, pārlikti latīņu drukā. ([Kursīte, J. Raksta simboliskā daba](#). <https://www.vestnesis.lv/ta/id/87545> Skat. 2017.12.16).

³ Viens no viņiem bija [Leons Manteifelis](#).